

“Kentleşme ve Temsilde Adalet”,

Beyhan Yeni'nin Aykut Çoban ile Yaptığı Söyleşi, *Kaos GL Dergisi*, Sayı: 134, Ocak-Şubat 2014, s. 50-52, <http://www.kaosgldergi.com/sayfa.php?id=2696>

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı Öğretim Üyelerinden, Prof. Dr. Aykut Çoban ile birlikteyiz. Aykut Hoca ile Kentleşme ve Çevre sorunları, Temsil Adaleti, LGBT'ler ve Ütopik Kentler üzerine konuşacağız.

Türkiye’de Kentleşme ve Çevre sorunları konusunda neler söylersiniz? Vereceğiniz bilgilerle çalışma alanınızı nasıl tanımlarsınız?

Şimdi tabii ben böyle bir söyleşi çerçevesinde oturup kent politikaları, çevre politikaları gibi bu gibi şeylerden söz edecek değilim ama genel olarak Türkiye Toplumunda yaşanan kente ve çevreye, ekolojik problemlere ilişkin bir iki değerlendirme yapabiliriz belki. Bir tanesi tabii bu kentsel alanla kentsel dönüşümle beraber -şimdi kıra da yansıyacağı haberini de verdi bakan-dolayısıyla da Türkiye'nin her yerinde bir kenti dönüştürme durumu hâkim. Yeni rant alanları açılıyor. Mevcut kent merkezinde dar gelirli bir şekilde oturduğu yerleri seçkinleştirme, buraları yeni bir kentsel cazibe merkezi haline dönüştürme vs. gibi çabalar var. Kente ilişkin Türkiye'nin yakıcı sorunlarından bir tanesi günümüzde bu, birkaç yıl daha her halde bu sorunla da beraber olacağız.

Ekolojik açıdan da yine önemli bir tahribat, bozulma ve saldırı olduğunu görüyoruz. Bu da hem kentlerde hem kırsalda benzer bir durumda geliyor. Bir yandan ekolojik değerlerin metalaştırılması, hidro elektrik santrallerin, kirletici tesislerin, termik santrallerin, nükleer santrallerin yapılması süreci var diğer taraftan da kentlerde giderek azalan, daralan ortak alanların yeşil alanlar vs. biçiminde olabilir ama genel olarak ortak alanların kapitalizme açılması, buralarda da yeni bir takım binalaşma, yol yapımı vs. durumu söz konusu. Bunu İstanbul'da Gezi Parkı'nda, Ankara'da ODTÜ Ormanı'ndan yol geçirme gibi örneklerde de görüyoruz. Dolayısıyla Türkiye hem kentleri hem de kırsal alanları böyle bir ekolojik saldırı altında diyebiliriz. Tabii bu durum kendi reflekslerini ve kendi dirençlerini de üretiyor. Hem çeşitli santrallere karşı hem işte Gezi Parkı'nda gördüğümüz gibi bir isyan halinde ya da kentsel dönüşüm projelerine karşı da bizim yakınımızda Dikmen'de yaşanan refleksleri Türkiye'nin başka yerlerinde de görüyoruz. Kent ve ekolojik konular Türkiye'nin gündemini bir süre işgal edecek, buna bağlı olarak da bir toplumsal hareketlenme bir toplumsal muhalefetin ortaya çıkma durumunu daha sıklıkla göreceğiz.

Geçtiğimiz gün Prof. Nükhet Sirman[i], Başbakan'ın "kızılı-erkekli" çıkışını değerlendirdi ve şu yorumu getirdi: “Öğrenci evleri alt konut piyasasının önemli girdisi. İnfial yaratıyorlar ama esas değişiklik, ardından gelen parantezlerde oluyor. Bu müdahalenin sadece ahlak veya güvenlik politikaları düzeyinde kalacağını düşünmüyorum. Muhakkak buradan para, gelir bir başka bir şey de üretmeye doğru gidecek. Çünkü bugüne kadar AKP'nin yaptığı tüm politikaların siyasi olduğu kadar

sermayesel de tarafları oldu. Bu mesele aynı zamanda sermaye ve konut piyasasıyla da alakalı." dedi. Siz bu yoruma katılır mısınız?

Valla o binalarda "kızlı-erkekli" mi kalıyorlar yoksa aileler mi kalıyor meselesinden daha kapsayıcı bir saldırı altındayız. İşin böyle bir ideolojik, topluma bir yön verme, kızları erkekleri ayırma, seküler bir takım kazanımları tersine çevirme, Türkiye'yi geri götürme vs... İşin böyle bir yönü var ama buradaki yani kentlerdeki dönüşüm esas itibari ile işin daha ekonomik neoliberal politikaları örnekleyen gösteren bir biçimi. Bu bir de İslami ideoloji ile birleştiği zaman daha da katmerleşen bir soruna dönüşüyor. Burada "kızlı-erkekli" kalıyorlar biz bu evleri kentsel dönüşüme çevirelim değil. Kentsel dönüşüm yapıyor pek çoğu ailelerin yaşadığı bir takım binaları, buralar rant merkezi haline getirilmek üzere dönüştürülüyor, öbürü ise Türkiye'yi İslami Mühendislik çerçevesi içinde yeniden şekillendirme, yani kızı erkeği ayırma meselesi biraz böyle bir şey. Bir tanesi daha çok ekonomik kentte yeni bir ekonomik alan açma, ekonomik rant yaratma, kapitalizmi bütün kentin içine nüfus ettirme politikasının sonucu daha ziyade, diğeri de dediğim gibi İslami Mühendislik. Bu İslami Toplum Mühendisliğiyle kapitalizmin toplumun iliğine kemiğine işletilmesi süreçleri birbirlerinden kopuk da değil. Kapitalizmin topluma kök salması için otoriter mekanizmalara ihtiyaç var, başka türlü örneğin kentsel dönüşümü öyle kolayca, gönüllü ve istekli biçimde halka kabul ettiremezsiniz. İslamcılık üzerinden, toplumsal muhalefetin sindirilmesi, AKP seçmeninin tahkim edilmesi, kapitalizmin yerleşmesi için AKP'nin kendine toplumsal destek bulması sağlanmış oluyor. Neoliberalizm dünyanın her yerinde otoriter mekanizmalarla birlikte var. İslamcılık, otoriter mekanizmaları din kisvesine büründürerek muhafazakâr seçmeni iktidarın neoliberal politikalarının destekçisi yapıyor.

Peki, kentin Ankara'dan konuşursak Ankara'nın cinsiyetçi bir yapısı olduğunu düşünür müsünüz?

Şimdi şüphesiz böyle bir saptama yapmak gerekir, kentlerde cinsiyetçi bir halin olduğu saptamasını yapmak gerekir, ama bu sadece kentlere ilişkin bir şey de değil. Türkiye Toplumunda, pek çok Batı Toplumunda da böyle bir cinsiyetçi hâkimiyet durumu zaten söz konusu. Bunu mesela ülkelerin parlamentolarında görebiliriz. Erkek egemen parlamentoların ortaya çıkmasında ya da yerel meclislerde görebiliriz. Yerel meclislerde de yine erkek egemen meclislerin ortaya çıkması. Bu bir vaka, böyle bir durumla karşı karşıyayız. Aynı zamanda tabii bu, temsil mekanizmasında bize nelerin yanlış gittiğini de gösteren bir durum. Şimdi siyasi temsil söz konusu olduğu zaman kentte ya da ulusal düzeyde konuşabiliriz bu durumu. Bu gibi meclislerin hem toplumu karakteristik olarak temsil etmesi gerekir hem de farklı görüşleri temsil ediyor olması gerekir. Şimdi toplumun karakteristik özellikleri temsil etmekten kasıt toplumdaki farklı kesimleri, grupları, cinsiyetleri, cinsel kimlikleri temsil eden yapıların ortaya çıkıyor olması gerekir. Büyük harflerle *Temsilde Adaletten* söz edeceksek, şimdi toplumda kadınlar var, erkekler var, LGBT'ler var, farklı sınıfsal mensubiyetler var, farklı etnik gruplar var vs... Bu farklılıkların meclislerde ulusal ya da yerel meclislerde temsilinin olması gerekir. Dolayısıyla temsilde adalet toplumun bu karakteristik özelliklerinin meclislere yansımalarını gerektirir. Fakat böyle bir durum Türkiye'de daha kötü

bir durumda, ancak Batı Demokrasilerinde de temel bir problem. Dolayısıyla bu demokrasiyi de tartışmalı bir hale getiren bir durum. Şimdi demokrasi insanların kendi kararlarını kendilerinin aldıkları bir rejim olarak tanımlanırsa o zaman buradan *temsilde adaletsizliğin* olması demek aslında demokrasi dediğimiz şeyin de iinin boşaltılması ve demokrasi aldatmacasının altında idare edildiğimiz anlamına da geliyor. Siyasi bir elit etrafında, yerel meclislerde ve ulusal meclislerde yönetim mekanizmalarının biçimlendiğini, kararların alındığını ve ona göre şekillendiğini görüyoruz.

Siz bunları söylerken MacKinnon'un^[ii] "Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru" kitabında sözünü ettiği gibi "Eğer cinsiyetin sağladığı toplumsal iktidar olmasa, cinsiyet farklılık olarak kabul edilmeyebilir, epistemolojik olarak da farklılık anlamına gelmeyebilir. Farklılık egemenliğin elik yumruğuna geçirilmiş kadife bir eldiven gibi gösterilir. Bu yüzden temel mesele farklılıkların değerlendirilmemesi değildir; mesele farklılıkların iktidarla tanımlanmasındadır" ifadeleri geliyor aklıma. Yani sizin de dediniz gibi erkeğin karşısında erkek olmayanın temsili çok sıkıntılı...

Evet, ne güzel söylediniz. Şimdi aslında "kızlı-erkekli" soruyla da bağdaştırırsak Türkiye'deki siyasi konjoktürde mevcut eğilimler böyle devam ederse, bunun daha da ağırlaşabileceğini de görebiliriz. Aynı evde yaşayan kız ve erkeği, aynı okulda okuyan kız ve erkeği birbirinden ayırmak demek bir şekilde erkek egemen düşünceyi toplumun bütün kesimlerine nüfus ettirmek demek. Dolayısıyla da meclislerdeki temsil adaletinin zarar görmesi demek. Meclislerde bir sonraki adım herhalde, kadın ve erkeğin birbirinden ayrılmasının düşünülmesidir. Ya da kadınların yer almadığı...

Şimdi parlamento ya da yerel meclislerdeki temsil hakkı deyince siz, Demokrasinin Cinsiyeti^[iii] aklıma geliyor ama yeni bir haberdan bahsetmek istiyorum, CHP'de LGBT Bireyleri^[iv] diye bir haber , "İstanbul'un Şişli ve Beşiktaş ilçelerinin yanı sıra Adana ve Mersin'den Belediye Meclis üyesi olmak isteyen dört LGBT'in parti üyeliği de parti tüzüğünün 12'nci maddesi gereğince CHP MYK tarafından tamamlandı"

Evet, demin sözünü ettiğimiz olguyla bağlantılı. Yani toplumda farklı kesimlerin oluyor olması bu farklı kesimlerin de meclislere yansımaları gerektirir. Dolayısıyla da LGBT'lerin yerel meclislerde ve ulusal mecliste kendisine yer bulabilmesi *Temsilde Adaleti* gerçekleştiren bir unsur olacaktır. Aynı şekilde de cinsiyet kavramına farklı yaklaştığı için de LGBT'leri farklı düşüncelerin meclise yansımaları bakımından da *Temsilde Adaletin* ikinci unsurunu gerçekleştirmeye işaret edebilir... Yani bir yönü ile toplumsal karakteristiklerin yansımaları öbür yönüyle de farklı düşüncelerin yansımaları bakımından çok önemli. Dolayısıyla böyle bir şey gerçekleşirse tabii ki çok iyi olur... Şimdi mesela önümüzde yerel seçimler var son yapılan araştırmalarda ortaya çıktı ki 4000 yıl önce Kültepe'de bir kanalizasyon sistemi varmış. Şimdi 4000 yıl sonra kentleri biz kanalizasyon sistemi olan ya da genelleştirirsek alt yapısı olan yerler olarak tanımlıyorsak 4000 yıl sonra hiçbir mesafe almadığımız ortaya çıkar. Çünkü 4000 yıl önce de bu alt yapı teşkilatı vardı. O zaman, günümüzde kentsel yaşam, alt yapıdan daha fazla şeyi ifade ediyor olması gerekir. Kentli yaşam kentsel meclislerde farklı kimliklerin kendilerine

yer bulabilmesi, LGBT'lerin toplumda işyerinde, otobüste, metroda, kentin çeşitli alanlarında korkusuzca yaşıyor olabilmesi, kendilerini ifade ediyor olması vs... Yani kentsel yaşamı bu farklılıkları kuşatan bir yer olarak günümüzde tanımlayabiliriz. Yoksa kanalizasyon sisteminin iyi olduğu bir yer olarak tanımlarsak Kültepe'den bir farkımız kalmaz. O bakımdan bunlar önemli...

Buradan da Ütopyaya gelmek istiyorum. Ütopik bir kent hayal etsek nasıl olur?

Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet biçimleriyle ilgili toplumdaki baskı mekanizmalarının olması, bizi sömürü mekanizmalarının görülmesi gerekliliğinden alıkoymaması gerekir. Yani hâkim ideoloji, hâkim yapı ve sınıflar, çeşitli kimliklere bölerek ve bunlar üzerinde baskı kurarak bir ayrıştırmaya gidiyorlar. Burada LGBT'leri, toplumsal cinsiyet, etnik kimlikler vs... Bu gibi bölünmeleri burada görebilmeliyiz. Ancak bundan da önce belki anaçığımız sömürü biçimleri var. Dolayısıyla farklı kimlikler üzerindeki baskı mekanizmaları sınıfsal ayrımlar üzerinden gelen sömürü mekanizmalarını görmemizi engellememesi gerekir. Böyle bir sömürü biçimi var, dolayısıyla bu sömürü biçimini de ele alıp konuşmamız gerekiyor. Yani hem baskı var, hem sömürü var... Hatta bazı durumlarda ikisinin yoğunlaştığı kimliklerde ortaya çıkabiliyor. Yani emekçi bir kadın olarak hem sömürülüyor hem de baskı altında oluyor olabilirsiniz... Ya da bir LGBT olarak...

Dolayısıyla da *Ütopik Kentte* her şeyden önce sömürü biçimlerinin ortadan kalktığı, toplumsal sınıfların ortadan kalktığı ve buna bağlı olarak farklı kimlikler üzerinden baskı mekanizmaların ortadan kalktığı kentlere ve toplumsal yaşam biçimlerine ihtiyaç var. Tabi bütün bu toplumsal yaşam aynı zamanda doğada ve doğanın bize sundukları ile beraber gerçekleşeceği için bir de doğa ile barışık olması doğa ile toplum arasındaki ilişkilerin ekolojik rasyonaliteye de uygun olması gerekir.

Şimdi bir *ütopya* çizeceksek bu *ütopyada* toplumsal üretim, toplumsal tüketim, doğa ile kurulan ilişkiler vs... Bunların yeniden düşünüldüğü ekolojik rasyonaliteye uygun hale getirildiği bir yapı sunuyor olması gerekir. Üçüncü olarak da bütün bu toplumdaki karar alma mekanizmalarının da ortaklaşa karar almaya ortaklaşa üretmeye ve ortaklaşa hayata geçirmeye dayalı olması gerekir. Yani kararların verilirken birlikte alındığı ve birlikte hayata geçirildiği, sınıfsal sömürünün ortadan kalktığı çeşitli baskı mekanizmalarının ortadan kalktığı böyle bir dünyadan söz edebiliriz.

[i] <http://www.adilmedya.com/kizli-erkekli-bahane-alt-konut-projesi-sahane-h39517.haber> erişim tarihi: 21.11.2013.

[ii] Catharine A. Mackinnon (2003), *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, Çev. T. Yöney&S. Yücesoy, Metis Kadın Araştırmaları 15, İstanbul.

[iii] Liberal olsun cumhuriyetçi olsun bu yüzyıla damgasını vuran demokrasi anlayışlarının temeli erkektir. Cinsiyetten arınmış gibi sunulan insan ve birey kavramları kuramda da pratikte de erkeğe işaret eder. Feminizm bu aldatmacaya meydan okudu Politikanın alanı sayılan kamusal alanla politika dışı tutulan özel alan arasındaki sınırları sorguladı. Özel olan politiktir savıyla en azından kuramsal düzeyde demokrasinin alanının genişlemesine çok önemli bir katkıda bulundu. Ama pratikte nereye varıldı Demokrasi toplumsal cinsiyet olarak kadınları da içerecek şekilde dönüştürülebilir mi? Demokrasinin Cinsiyeti; Biçimsel eşitlik ile toplumsal

eşitlik temsil ile doğrudan katılım kavramları arasındaki gerilimi tartışıyor. Heterojenliği ve farklılığı tanıyabilen ama her birimizi yalnızca bir yönle tanımlayan bir özcülüğe teslim olmayan yeni bir politik dil bulmak zorundayız diyor. Detaylı bilgi için bakınız; Anne Phillips (2012), *Demokrasinin Cinsiyeti*, Çev. Alev Türker, Metis Yayınları, İstanbul.

[iv] <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/25169126.asp> erişim tarihi 21.11.2013